

Омурбекова Сабира Урумовна
«Аймак таануу» кафедрасынын окутуучусу
“Кыргызстан эл аралык университети” ОИӨК
Омурбекова Сабира Урумовна
Преподаватель кафедры «Регионоведения»
УНПК «Международный университет Кыргызстана»
Omurbekova Sabira Urumovna
Teacher Regional Studies Department
ERPC “International University of Kyrgyzstan”
Tel: +996(755)066669
e-mail: Sabirawka97@gmail.com

НОБЕЛЬ СЫЙЛЫГЫНАН КИЙИНКИ ЖАШОО

ЖИЗНЬ ПОСЛЕ НОБЕЛЕВСКОЙ ПРЕМИИ

LIFE AFTER THE NOBEL PRIZE

Аннотациясы: Бул макалада Кытайдын эле адабиятында эмес дүйнөлүк адабиятта да аттын кашкасындай таанымал улуу жазуучулардын бири, профессор жана ошондой эле Нобель сыйлыгынын ээси Мо Яндын өмүр баяны жана кытай адабиятына кошкон зор салымдары жөнүндө сөз болот.

Ал кайсы эмгеги үчүн Нобель сыйлыгына татыган? Андан башка дагы кандай шедеврларды жазганын, дегеле бул улуу жазуучунун жазуу стили кандай экенин жана анын өзгөчөлүктөрүн баяндайбыз.

Негизги сөздөр: реинкарнация, Нобель, армия, «Төрөлүүдөн жана өлүүдөн чарчадым», «Кызыл Гаолян», Мо Янь, Ньюман, галлюцинатордук реализм.

Аннотация: Эта статья об одном из выдающихся писателей Китая, лауреата Нобелевской премии Мо Яне. Он внес огромный вклад не только в китайскую литературу, но и в мировую.

Кроме того, обсудим, за какие работы он получил Нобелевскую премию и какие еще шедевры он написал. Заглянем в стиль работы его правописания и расскажем его особенности.

Ключевые слова: реинкарнация, Нобель, армия, «Устал рождаться и умирать», «Красный Гаолян», Мо Янь, Ньюман.

Abstract: One of the most prominent Chinese writers and Nobel Laureate Mo Yan. He made a huge contribution not only to the Chinese literature, but also to the world literature.

More than that, we will discuss for what works he received the Nobel Prize and what other masterpieces he wrote. We will take a look at the style of his spelling and tell about its features.

Keywords: reincarnation, Nobel, Army, «Tired of being born and dying», «Red Gaolian», Mo Yan, Newman.

Мо Янь 莫言 Mo Yan – Кытай адабиятына тийгизген зор салымы үчүн эң алгачкылардан болуп Нобель сыйлыгын алган көрүнүктүү, улуу жазуучулардын бири. Болочоктогу улуу жазуучу Кытайдын Шаньдун 山东 провинциясында эн кызыгы улуу ойчул Конфуций 孔子

төрөлгөн жерде, Вэйфандын 潍坊 Гаоми 高密 шаарындагы Далань деген кыштагында 1955-жылы 17-февральда дыйкандардын үй бүлөсүндө туулган. Ата –энеси ага Гуань Мо Йе 管谟 卬 деген ысым ыйгарышат. Ал эми анын азыркы Мо Янь 莫言 деген лакап аты “көп сүйлөбө” деген маанини туюндурат. Анткени ал кыйын кырдаалда жарык дүйнөгө келген, ал төрөлгөн жылдары өлкөдө “маданий революция” болуп бир туура эмес сүйлөгөн сөз үчүн түрмөгө отургузуп коюшкан. Ага ата – энеси “тилинди тишиңе катып” жашаганды үйрөтүшкөн. Мындан тышкары анын лакап атында Лао Цзынын 老子 “ким көп билсе – аз сүйлөйт” деген афоризми жатат.

Гуандын балалык чагын эскерүүлөрүнүн арасында ачкачылыктан пайда болгон ашказан ооруусун, ачкачылыктан каза болгон туугандарын, кошуналарын, жакырчылыкты эстеп ыйлаганы бар. Келечектеги улуу жазуучу китеп окууну эрте сүйүп анын ичинде орус адабиятынын айрым чыгармалары менен кеңири таанышкан. Ал балачагында А. С. Пушкиндин “Балыкчы жана алтын балык жөнүндө жомок” чыгармасын көп окуган.

Гуань 11 жашында “кызыл отряддарга” кошулуп мектеп мугалиминин, коомдун сынына катышканы менен баланын үй- бүлөсү ишенимсиз деп эсептелип 12 жашында мектептен чыгарылат. Өспүрүм Гуань чабан болуп оокат кылып бир аз жетилгенден кийин пахтаны кайра иштетүүчү заводко жумушка орношот. 21 жашында бир нече баш тартуулардан кийин, болочоктогу Нобель сыйлыгынын лауреаты куралдуу күчтөрдүн катарына кошулуп, мансап партиялык кызматкер болуп калат. Мо Янь 莫言 бир нече жолу кытай армиясына ыраазы экенин айткан. Анткени алар ангемелерди жазуу үчүн убакыт калтырып, адабий билим алуусу учун трамплин катары кызмат кылышкан. «Жаздын түнүндө жааган нөшөр» жана «Солдат» аттуу биринчи повесттеринде саясий инструктор дүйнө жаратуучу жазуучу эмес, тескерисинче, армиядагы жана дыйкандардын күнүмдүк турмушун чагылдырган жазуучу болгон. Жазуучунун алгачкы чыгармаларынын арасында пияз тукумундагы жыпар жыттуу чөптү өстүрүүгө мамлекеттик буйрук алган дыйкандар жана ошонун арты менен байыгандар жөнүндө баяндаган «Сарымсак балладалары» романы (башка котормосу «Асмандагы сарымсак ыры») бар.

Мо Яндын 莫言 чыгармаларынын эң чоң өзгөчөлүгү – сыйкырдуу реализмдеги элдик жомоктор жана тарыхтын азыркы коом менен айкалышуусу. "Төрөлүүдөн жана өлүүдөн чарчадым" "生死疲劳" чыгармасы Мо Яндын 莫言 2005-жылы жазылып, 2006-жылы жарык көргөн сегизинчи романы. Бул 1950-жылдан 2000- жылга чейинки тарыхты, жер реформасын баяндаган эң сонун чыгарма. Ортодон дээрлик жарым кылым отсо дагы бул китепти жазуу үчүн Мо Янга 43 күн гана кеткен. Ал жаңы көз карашты кабыл алып, "Реинкарнация" ыкмасын киргизип жана абдан кызыктай жазуу стилин жана окуу тажрыйбасын түзгөн.

Биздин замандын көрүнүктүү кытайлык жазуучусу Мо Янь 莫言 "Төрөлүүдөн жана өлүүдөн чарчадым" "生死疲劳" романында орой натурализм менен жогорку трагедияны жана саясий сатира менен сейрек көркөм сулуулуктун сыйкырдуу фантастикасын уникалдуу айкалыштырган 20-кылымдагы кытай тарыхынын зор хроникасын улантат.

Жердин оор темасын курчап, ал дыйкандар менен жердин ортосундагы ар кандай мамилелерди түшүндүрөт жана өмүр менен өлүмдүн реинкарнациясынын көркөм образдары аркылуу Кытай дыйкандарынын Жаңы Кытай негизделгенден берки жашоосун жана алардын оптимисттик, өжөр рухун көрсөтөт. Романды баяндоочу – жер реформасы учурунда атылып кеткен помещик, байлыгы болсо да күнөөлүү эмес деп эсептейт, андыктан кылмыш дүйнөсүндө өзү үчүн адилетсиздикти кыйкырып жүрөт. Романда ал алты реинкарнацияны, бир жашоону эшектей, бир жашоону уйдаи, бир жашоону чочкодой, бир жашоону иттей, бир жашоону маймылдаи баштан өткөрүүнү улантат... Ар бир жолу ар башка болуп реинкарнацияланган. Роман айылдагы өзгөрүүлөрдү анын көзү менен, тагыраагы ар кандай

жаныбарлардын көзү менен байкап, баалайт. Ошол жаныбарлардын көзү менен дыйкандардын тайманбастыгын чагылдырган.

Акыры үй ээси тубаса айыккыс дартка чалдыккан чоң баштуу наристе болуп реинкарнацияланат, чоң баштуу наристе жаныбар кезиндеги кызыктай сезимдерин жана помещик Семондун, фермер Лан Цзефандын үй бүлөсүндөгү кыйынчылык менен кубанычы жонундо айтып берет.

Жазуучунун эң мыкты чыгармасы катары бир нече жолу таанылган роман «Төрөлүүдөн жана өлүүдөн чарчадым» “生死疲劳” кытай адабияты боюнча Ньюман сыйлыгына татыктуу болду. Мо Янь 莫言 биринчи кезекте бул китепти анын чыгармачылыгы менен таанышууну сунуштайт. Анда кытайдын реалдуу тарыхынын негизги маселелери козголуп, көптөгөн сюрреалисттик ыкмалар камтылган. “Биз тарыхта жашайбыз... Чындыктын баары тарыхтын уландысы” – дейт улуу жазуучу.

Заманыбыздын көрүнүктүү кытай жазуучусу Мо Яндын чыгармасы бүткүл дүйнөгө таанылып, 2012-жылы адабият боюнча Нобель сыйлыгына ээ болгон. Ал албетте, эң чыгармачыл жана эң үзүрлүү кытай жазуучуларынын бири, анын ийгилигинин сыры одоно жана күнүмдүк нерселерди татаал нерсеге айландыруу менен анын чыгармаларын окуудан чыныгы ырахат алууга мүмкүндүк бергенинде. Мо Янь 莫言 кытай жазуучусу болгондуктан, анын чыгармачылыгында кытайдын классикалык романынын салттарын камтыган жана ошол эле учурда аны дүйнөлүк адабияттын заманбап тенденциялары менен ушунчалык чебер, таланттуу жана оригиналдуу айкалыштыргандыктан, натыйжада дүйнө кайталангыс, эң кооз, көркөм чыгармага ээ болду. Романчы – тема тандоо жагынан да, автордун ой-пикирин которуу ыкмасы жагынан да уникалдуу. Мо Янь 莫言 баяндоонун ар кандай формаларына чебердик менен ээлик кылып, аларды оригиналдуу образдар менен толтуруп, аларга мифологиянын, повесттин, кытай фольклорунун, мистиканын катмарларын токуган. Анын бардык каармандары символикалык мааниге ээ. Эл басып өткөн тарых расмий тарыхтан айырмаланат. Ал эми адабият тарых эмес, бул нерселерди түшүндүрүүнүн көркөм жолу.

Жогоруда айтылгандай Мо Яндын библиографиясындагы адабият чөйрөсүндө сенсация жараткан эң атактуу повести "Кызыл Гаолян" “红高粱” болуп саналат, анда жазуучу Лев Толстойдун эки сүйүктүү темасын – патриархалдык жашоо образын жана согуштун адамгерчиликсиздигин дыйкандардын кабылдоо призмасы аркылуу көтөргөн. Чыгарманын аталышындагы зат атооч – жүгөрү сымал малга тоют үчүн колдонулган жана вино өндүрүүдө керектелген өсүмдүктүн бир түрү. Нобель сыйлыгына жеткирген, көп сыйлыктарды багындырган бул ийгиликтүү чыгарма 1930- 40 жылдардагы Жапон оккупациясына каршы чыккан Гаоми эли жөнүндө жазылган. Чыгармада кызды өз каалоосуна каршы ата-энеси бай аракчыга күйөөгө беришет. Күйөөсү каза болгондон кийин, каарман аял бактысын маркум күйөөсүнүн кызматкери менен табат, бирок сорго талаасындагы ошондой тынч жашоого Жапон оккупациясы болуп көрбөгөндөй кыйынчылыктарды жана кыйноолорду алып келет. Бул чыгарма элдик жомокторду, тарыхты азыркы заман менен айкалыштырган «Галлюцинатордук реализмди» камтыганы үчүн зор ийгиликке жетишкен. Чыгарма жарыялангандан бир жылдан кийин актёр жана режиссёр Чжан Имоу тарабынан тартылган "Кызыл Гаолян" “红高粱” тасмасы Берлин кинофестивалында "Алтын аюу" сыйлыгын жеңип алган.

"Мао Дун" атындагы сыйлыкты 8- ирээт жеңген "Бака" романы Кытай Эл Республикасындагы айыл-кыштактардын асылдуулугунун акыркы 60 жылдагы коогалаңдуу тарыхына негизделген жана Гаоми Түндүк-Чыгыш шаарчасында үй-бүлөнү пландаштыруунун улуттук саясатынын татаал ишке ашырылышын чагылдырат.

Роман «баканын» атынан коюлган, анын мааниси терең. Биринчиден, "бака" "蛙" "бала" "娃" менен бирдей угулат. Үй-бүлөнү пландаштыруунун өзү "баланын" төрөлүшүн көзөмөлдөө, демек бул "бала" жөнүндөгү роман.

Экинчиден, "бака" "蛙" "哇" (ыйлагандагы чыккан үн) деген менен эле бирдей. Де-мек, бул балдардын ыйы. Үй-бүлөнү пландаштыруу ошол балдардын өмүрүн кыйды. Бак- тысыз "балдардын" кыйкырыгы, ыйы бардык жерде жаңырып жатат, бул дагы адамгерчиликсиздик үчүн. "Бака" чыгармасындагы айылдык дарыгерлер жана үй-бүлөнү пландаштыруу жөнүндөгү бул тема Мо Янь 莫言 атайылап жазган сезимтал тема эмес. Мо Янды 莫言 ки-чинекей кезинен таежеси өстүргөн, ошондуктан ал дайыма бир күнү таежесин романга жазгысы келген жана таежесинин медициналык тажрыйбасы жөнүндө жазуу, Кытайдагы 30 жылдан ашык убакыттан бери ишке ашырылып келе жаткан үй-бүлөнү пландаштырууну камтышы керек болгон.

Автордун «Бака» романы жергиликтүү адабияттын ырааттуу стилин мурастап, романдын түзүлүшү, тунук ыргагы чыңалууга бай. "Бака" чыгармасы кытай элинин жан дүйнөсүнүн эң азаптуу жерин козгогон Мо Яндын 莫言 толук метраждуу бул шедеври 2009-жылы жарык көргөн.

Керемет чыгармалардын ээси учурда Пекин педагогикалык университетинин профессору жана Эл аралык Жазуу борборунун директору. 2020-жылдын 31-июлунда «Кеч жетилген адамдар» аттуу аңгемелер жыйнагы жарык көргөн. Үстүбүздөгү жылдын 14-апрелинде ага Гонконг университетинин ардактуу доктору наамы ыйгарылган.

Колдонулган адабияттардын тизмеси:

1. Мо Янь «Страна вина». Амфора, М., 2012. 248 с.
2. Цыренова Д.С. Магический реализм в творчестве Мо Яня / Д.С. Цыренова // Вестник Бурятского государственного университета. – 2010. – №8. – 4 с.
3. Цыренова Д.С. О влиянии творчества Уильяма Фолкнера на творчество Мо Яня / Д.С. Цыренова // Вестник Бурятского государственного университета. – 2009. – №8. – 5 с.
4. Егоров Игорь. О «желтизне» Мо Яня, конфуцианстве Толстого и культе Матери [Электронный ресурс] / Лауреаты Нобелевской премии по литературе / URL: <http://noblit.ru/node/2620>
5. Лауреаты Нобелевской премии по литературе [Электронный ресурс] / URL: <http://www.nobeliat.ru/laureat.php?id=860>
6. Мо Янь. Сайт о современном китайском писателе, лауреате Нобелевской премии 2012 года [Электронный ресурс] / URL: <http://moyan.ru/category/biographia>
7. Хузиятова Н.К., Становление и развитие модернизма в современной китайской литературе, <http://www.lib.csu.ru/vch/137/023.pdf>
8. Чжан Цайся. Произведения нобелевского лауреата Мо Яня, <http://russian.dbw.cn/system/2012/10/12>